

Оскільки інтерпретація гібридів часто буває спірною, можна розміщати їх у гербарії інакше: всі передбачені гібриди даного роду об'єднати разом і помістити у кінці роду в загальній обкладинці з відповідним надписом (Гербарій. Посібник з методики та технології, Скворцов).

Інколи виникають труднощі за збирання інтродукованих рослин та отриманні задовільних гербарних зразків сукулентів; рослин з дуже ніжними квітками; рослин, що чорніють за сушіння; рослин, органи яких за сушіння руйнуються / розвалюються; або взагалі неможливо загербаризувати, наприклад, цілу головку капусти чи гарбуза. Ця обставина береться до уваги кодексом номенклатури інтродукованих рослин: на відміну від таксонів диких рослин, установлення сортів цих рослин не базується на типовому гербарному зразку. У цьому випадку всі рисунки і нариси (фото), зроблені з живих рослин, також додаються до чистової етикетки.

Для підтвердження автентичності гербарних зразків необхідно мати свою фотокімнату з пристосуванням для фотографування гербарних зразків на негатив 6×9 см, а ще краще 13×18 см. Фотографії можна зберігати в окремому архіві або в загальній послідовності серед гербарних зразків у конвертах, наклеєних на гербарні аркуші. Етикетки копіюють цілком. Фототека і герботека невід'ємні.

Формування колекції гербарних зразків загальновідомих сортів рослин, пошук і залучення якомога більше сортів рослинного різноманіття, яке охоплювало б значний спектр ознак у межах певного виду це наочний матеріал для визначення відмінності, однорідності та стабільності. Особливо це стосується таких малопоширених видів, як лікарські, декоративні, лісові та ін. Для них будуть у подальшому формуватися гербарні зразки і фототека ідентифікованих вегетативних і генеративних органів фенотипів. Особливу увагу буде приділено комплексній оцінці сорту за проявом морфологічних ознак генотипу, закріплених у гербарних зразках із врахуванням впливу чинників довкілля. Створення сучасної інформаційної системи управління гербарними архівами для наукових цілей залишається досить актуальною проблемою.

УДК 633.1:631.526.32

Коцюбинська Л. М.

Український інститут експертизи сортів рослин, вул. Генерала Родимцева, 15, м. Київ, 03041, Україна, e-mail: Linda-215@mail.ru

ЩОДО ПИТАННЯ ОПТИМІЗАЦІЇ НОРМАТИВНИХ ВИТРАТ ПРОВЕДЕННЯ ЕКСПЕРТИЗИ СОРТІВ РОСЛИН

В сучасних умовах аграрного виробництва обов'язковим етапом комерційного поширення сорту, як носія біологічних, господарсько-цінних ознак і майнового права інтелектуальної власності, є проходження ним кваліфікаційної експертизи, яка має статус державної науково-технічної експертизи

Питання оптимізації нормативних витрат проведення експертизи сортів рослин постійно постають на порядку денному. Жорсткий режим економії державних коштів, обмеженість можливостей використання інших ресурсів, потрібних для проведення експертизи сортів рослин, з одного боку, разом із необхідністю забезпечувати належне виконання функцій з охорони прав на сорти рослин відповідно до чинного законодавства України та норм Міжнародної конвенції з охорони нових сортів рослин, з іншого, підвищують вимоги до організації, управління та функціонування державної системи охорони прав на сорти рослин.

Все це зумовило необхідність визначення щорічної потреби коштів державного бюджету на виконання науково-технічної програми експертизи.

За допомогою відповідного нормативно-правового забезпечення визначення калькулювання собівартості науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт, а також дослідження існуючих нормативних калькуляцій витрат (технологічні карти) проведення експертизи сортів рослин напрацьовано напрями та порядок їх реструктуризації, проаналізовано якісний стан поточних норм та нормативів, які застосовуються у технологічних картах, визначено напрями та порядок їх змін.

Аналіз технологічних карт по видам експертизи на ПСП та ВОС на прикладі озимої пшениці (відповідно до розцінок та тарифікації робіт у поточному році) показав, що вартість проведення кваліфікаційної експертизи (польова експертиза) на придатність до поширення в одній точці випробування складатиме 2162,81 грн, а проведення кваліфікаційної експертизи в одній точці на відмінність, однорідність та стабільність – 3008,82 грн.

Для встановлення загальної вартості витрат на проведення кваліфікаційної експертизи різних сільськогосподарських культур на придатність до поширення необхідно враховувати кількість точок випробування та коефіцієнти трудомісткості груп сільськогосподарських культур. Для проведення кваліфікаційної експертизи на відмінність, однорідність та стабільність приймаються дві точки випробування.

Якщо прийняти трудомісткість проведення польової експертизи 1 га сільськогосподарських злаків, бобових, круп'яних (1 група) за одиницю співвідношення, то проведення польової експертизи олійних культур (2 група) в Україні на відповідній площі трудомісткіше в 1,5 рази; сільськогосподарських овочевих, буряку цукрового та кормового (3 група) – в 2 рази; сільськогосподарських кормових (4 група) – в 0,8 разів; сільськогосподарських інших, плодових та ягідних, винограду, декоративних та лікарських, лісових, інших видів рослин (5 група) – в 0,5 раза.

Таким чином, відповідно до розроблених технологічних карт ПСП та ВОС по озимій пшениці, коефіцієнтів трудомісткості по групам культур та затвердженій науково-технічній програмі експертизи сортів рослин на відповідний рік можна прорахувати загальну суму необхідних фінансових ресурсів для проведення кваліфікаційної експертизи сортів рослин.